

Safahat'ın Söz Varlığında Yer Adları

Place Names in the Vocabulary of Safahat

Ömer KEMİKSİZ¹

Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Received: 12.03.2022

Kabul Tarihi / Accepted: 06.05.2022

Doi: 10.48146/odusobiad.1086051

Atıf / Citation: Kemiksiz Ö., (2022). "Safahat'ın Söz Varlığında Yer Adları" ODÜSOBİAD Özel Sayı 123-140, Doi: 10.48146/odusobiad.1086051

Öz

Bu araştırmanın amacı, Mehmet Akif Ersoy'un Safahat adlı eserinde geçen yer adlarını tespit etmektir. Doküman incelemesi yöntemiyle gerçekleştirilen araştırmanın inceleme nesnesini Morpa Kültür Yayınları tarafından 1997 yılında baskısı yapılan Safahat kitabı oluşturmuştur. İçerik analizi tekniği kullanılarak analiz edilen veriler neticesinde eserde geçen yer adları "bölge adları", "kıta adları", "devlet adları", "şehir adları", "ilçe, semt, köy vb. adları" ve "deniz, dağ, nehir vb. coğrafi adlar" olmak üzere altı kategoride toplanmıştır. Araştırmada ulaşılan bulgulara göre Safahat'ta 121 farklı yer adının 262 kez tekrar edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Eserin Süleymaniye Kürsüsünde (f=57) ve Fatih Kürsüsünde (f=55) bölümleri yer adlarının en sık geçtiği bölümler olurken kitapta en çok geçen yer adı kategorileri devlet adları (f=80) ile şehir adları (f=59) olmuştur. Bütün kategoriler dikkate alındığında eserde en sık tekrarlanan yer adları ise Avrupa Kıtası (f=16), İran (f=9), Osmanlı (f=9), Hindistan (f=8), Rusya (f=8), İstanbul (f=8), Nil Nehri (f=8), Çin (f=7), Marmara Denizi (f=6), Mısır (f=5) ve Buhara (f=5) şeklinde sıralanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Mehmet Akif Ersoy, Safahat, şiir, söz varlığı, yer adları.

Abstract

This study aims to detect the place names in Mehmet Akif Ersoy's work titled Safahat. Being carried out through the method of document analysis, the study was conducted on Safahat, which was published by Morpa Culture Publications in 1997 with content analysis. Accordingly, place names in the work were collected under different categories, being region names, continent names, state names, city names, district names, villages, and geographical names such as, mountain, river, etc. collected in six categories, including geographical names. According to the findings of the research, it was concluded that 121 different place names were repeated 262 times in Safahat. While Süleymaniye Kürsüsünde (f=57) and Fatih Kürsüsünde (f=55) are the sections where place names are used most frequently, the most common place name categories in the book are state names (f=80) and city names (f=59). When all categories are taken into account, the most frequently repeated place names in the work are the European Continent (f=16), Iran (f=9), Ottoman (f=9), India (f=8), Russia (f=8), Istanbul (f=8), Nile River (f=8), China (f=7), Sea of Marmara (f=6), Egypt (f=5) and Bukhara (f=5), respectively.

Keywords: Mehmet Akif Ersoy, Safahat, poetry, vocabulary, place names.

Giriş

Edebiyat eserleri meydana getirilirken yazıldıkları dilin söz varlığı unsurlarından yararlanılır. Bu nedenle bir eserin dil ve anlatım bakımından sahip olduğu güç, yazıldığı dilin gücünü göstermesi bakımından da önemlidir. Bir dildeki atasözleri, deyimler, terimler, kalıp sözler, ikilemeler vb. öğeler söz varlığı unsurları olarak eserin zenginleşmesine katkı sunduğu gibi eseri okuyanların kelime hazinelerinin gelişmesine/zenginleşmesine de imkân verir. Bunun için yazar ve şairlerin eserlerinde farklı söz varlığı unsurlarına yer vermesi önem arz etmektedir. Özel isimler, gerek öyküleyici ve bilgilendirici metinlerde gerekse şiir türünde kaleme alınmış yazılarda sıklıkla kullanılan söz varlığı unsurlarından biri olarak karşımıza çıkmaktadır.

"Bir kişiye, benzerlerinden farklı özellik taşıyan varlığa veya topluluğa verilen ad." (TDK, 2011, 1866), "tek bir kişiyi, belli bir canlı ya da cansız varlığı, bir düşünce ya da belli bir yeri anlatan adlar" (Aksan, 2003, 92) şeklinde tanımlanan özel adlar, bir dili konuşan kimi gruplar tarafından tür adının altında nitelendirilen genel söz varlıklarından bazılarının o dilde farklı anlam bileşkelerinin dışında düşünülmesi ve bu şekliyle genel kullanımdan özel kullanıma indirgenmesi neticesinde meydana gelmiş bir dil tasarrufudur (Şişman,

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Bartın, okemiksiz@bartin.edu.tr, ORCID ID: 0000-0001-8628-6203

2016: 156). Özel adın, bu adla karşılanan varlığı bilenler için bir anlam taşıdığına dikkat çeken Bilgin'e (2006: 179) göre özel adlar, tam olarak belirlenmiş varlıkları ve nesnelere karşıladıklarından herhangi bir belirleyiciye ihtiyaç duymazlar. Bundan dolayı hâlen var olan veya tarihte var olmuş, kurgusal veya gerçek varlıkların ismi olabilen özel adlar, doğrudan adı oldukları varlıkları göstermeleri bakımından diğer adlardan ayrılırlar (Demir ve Aslan, 2013, s. 141).

İster kişi adı ister yer adı ister başka bir özel ad olsun özel adların kaynağını genel olarak tür adları oluşturmaktadır. Ad verme esnasında dilin kelimelerinden birinin bir kişiye, bir yere, bir dağa veya ırmağa verilmesiyle o kelime özel ada dönüştürülmüş olur (Aksan, 2003, s. 95). Özel adların, aslında somut adlar içinde özel bir yer tuttuğunu vurgulayan Korkmaz'a (2009, s. 199) göre somut adlardan bir kısmının birer tek varlığa ad olması durumunda bunlar özel ad olarak ifade edilir ve özel adlar, yaratılıştaki tek olan, benzerleri bulunmayan varlıklara verilen adları karşılar. Özel ad diye tanımlanan şeyin, herhangi bir dil unsurunun anlam kısmıyla değil, yalnızca ses kısmıyla kullanılışı olduğunu ve işaret ettiği varlık ile özel ad arasında, toplumun tamamı tarafından kabul görmüş bir sosyal uzlaşının olmadığını belirten Bilgin'e (2015, s. 3-4) göre bu sebeptir ki özel adlar çeşitli söz dizinlerinde, sözlüklerde ve ansiklopedilerde diğer sözler gibi komşu kavramların ve bilgilerin adlarıyla değil, adı oldukları varlığın veya kişinin bulunduğu yer, yaşadığı coğrafya ve tarih gibi dil dışı özellikleriyle tarif edilirler.

Özel adlar üzerine yapılan çalışmaların amacı önceleri yerleşme tarihi, kültür tarihi gibi konulara ışık tutmakken günümüzde özel adlar dil biliminin malzemesi sayılmakta ve bu doğrultuda değerlendirilmektedir (Karadoğan, 2001, s. 3). Özel adların, millî bilinci nesillere aktaran kodlar olduğuna dikkat çeken Yeşilyurt (2021, s. 83), bu tür adların toplum hafızasından beslendiğini ve insanların, milletlerin, dinlerin, dillerin, hayvanların, kurum ve kuruluşların, eser ve kahramanların, bayramların, coğrafi mekânların, mimari mekânların, gök bilimsel kavramların adları gibi bir toplumun hafızasından beslenen adlandırmaların kültür ve tarih bakımından bir değere sahip olduğunu vurgulamaktadır. İnsanın bireysel ve kültürel kimliğinin yansımaları olan özel adlar, kültürlerin aynası olarak toplumda değişme eğilimi gösteren önemli olguların arasında bulunurlar. Özel adlar kişilerin, oluşumların, yeni nesnelere vb. ifade edilmesi için sürekli bir ihtiyaçtır. Bu nedenle özel isimler büyük önem arz ederler (Altıntaş, 2015, s. 9). Bu özel isim kategorilerinden biri de yer adlarıdır.

Ad bilimi çalışmaları içerisinde bütün dünyada en geniş yeri tutan (Aksan, 2003, s. 101), tarih, coğrafya, dil bilimi gibi bilim dallarına önemli veriler aktaran, gerek toprağa gerekse hafızalara işlenmiş kültürel bir unsur olan yer adları, dil bilimsel manada oluşumlarında sosyal, tarihî ve siyasi değişimlere bağlı olarak toplumların başından geçmiş önemli olaylarla bağlantılı olmaları, diğer bir deyişle dil dışı etkenlere bağlı olmaları açısından dildeki diğer adlardan ayrı bir özellik gösterirler (Eminoğlu, 2016, s. 124). Bir coğrafyanın nasıl vatan hâline dönüştürüldüğünün kanıtı olan yer adları, bundan dolayı tüm bilim dallarını alakadar eden geniş ve önemli bir konu olarak görülmektedir (Yavuz ve Şenel, 2013, s. 2242). Öz'e (2007, s. 22) göre yer adları, dil bilimi araştırmalarına dâhil edilmeden önce yalnızca tarihî kaynak olarak değerlendirilmekteyken bu tür adların daha sonra dil yönünden de önemli birer materyal oldukları anlaşılmıştır. Buna bağlı olarak yer adları üzerine gerçekleştirilen çalışmaların kültür, dil, tarih, halk bilimi, sosyoloji gibi alanlar için oldukça mühim kaynaklar olduğu gündeme gelmiştir. Günümüzde bu alanı coğrafyanın ve kültür tarihinin yardımcıları olarak görenlerin yanında coğrafyanın ve tarihin çerçevesi içine dâhil edenler de vardır. Ancak genel olarak özel adların ve yer adlarının başlı başına birer dil malzemesi şeklinde kabul gördüğünü söylemek mümkündür (Karadoğan, 2001, s. 11).

Yer adları, bireyler ve toplumlar için büyük önem taşımaktadır. Bireyin diğer bireylerle iletişimi dikkate alındığında yer adının bireyi belirleyen bir unsur olduğu kolayca anlaşılabilir. Toplumlar için yer adının önemi ise esas olarak, onun millî olma vasfından kaynaklanmaktadır (Odabaş, 2014, s. 25). Gündüz Önal ve Şenel'e (2016, s. 65) göre bugün ile geçmiş arasında bağ kurabilmek yer adlarının sayesinde kolaylaşmaktadır. Bu sebeple yer adları, toplumların daha sağlıklı bir şekilde geçmişlerini araştırmalarını mümkün kılan, kültürün devamlı olmasını sağlayan ve bu sebeple üzerinde hassasiyetle durulması gereken önemli kaynaklar olarak öne çıkmaktadır (Öz, 2007, s. 23). Bunun yanında yer adları üzerine yapılan çalışmalar genel olarak dil dışı birtakım gerçeklerin de ortaya çıkmasını sağlamaktadır. Yer adlarındaki değişme ve gelişmelerin tarihî kaynaklardan da takip edilmesiyle ülkelerin dil tarihine, yerleşme tarihine, etnik yapısına dair önemli ipuçları da elde edilebilmektedir (Pılancı, 1996, s. 8).

Türk dilinde oldukça fazla sayıda bulunan yer adları, Türk toplumunun kültürel kimliğini yansıtması yanında edebiyat eserini meydana getiren yazarın bireysel ve kültürel kimliğini de yansıtmaktadır. Yazarın dünya görüşünün, zevklerinin, karakterinin yansıtıldığı bu adlar aynı zamanda yazarın iletileri ve temalarıyla da yakından ilgilidir. Bunun yanında bu adlar, yazarın içinde yaşadığı topluma/mensup olduğu millete ait dil, kültür, sosyal yapı ve yaşam biçimi hakkında önemli ipuçları sunmaktadır. İçinde yaşanılan zamanın, sosyal çevrenin, ailenin, mekânın izleri yer adlarında kendisini göstermektedir (Efe, 2020, s. 199-200). Bütün bunlar dikkate alındığında yazar ve şairlerin kaleme aldıkları eserlerde hangi yer adlarını ne kadar sıklıkla kullandıklarının incelenmesi daha bir önem kazanmaktadır.

Mehmet Akif Ersoy ve Safahat

Dil, edebiyatın dolayısıyla da şiirin ana malzemesidir. Bir kuyumcu titizliğiyle bu malzemeyi inceden inceye son derece başarılı şekilde işleyenlerden biri de şüphe yok ki edebiyat ve düşünce dünyamızın önde gelen şahsiyetlerinden biri olan millî şair Mehmet Akif Ersoy'dur (Küçük, 2014, s. 110). İstiklal Marşı şairi Mehmet Akif, her şeyden önce milletinin duygu, düşünce ve inançlarının tercümanı olan şair kişiliğiyle tanınmıştır (Kantar, 1997, s. 14). Bununla birlikte ona yalnızca şiir yazarı biri gözüyle değil, yazdığı şiirleri bizzat yaşayan bir şair gözüyle bakmak daha doğru olacaktır. Mehmet Akif'in sözleri ile yaşamı ve uygulamaya döktükleri arasında bir çelişki bulunmadığına dikkat çeken Türk'e (2018, s. 14) göre o, söylediklerinin arkasında duran, özü sözü bir, hayatı ile eserleri arasında bir bütünlük bulunan şahsiyetlerden biridir ve İkinci Meşrutiyet ile Cumhuriyet dönemi Türk edebiyatında edebî kimliğiyle isminden söz ettirdiği kadar ahlakından ve karakterinden de söz ettirmiştir. Sanatının yanında karakteri ve seciyesi, yakın tarihte oynadığı önemli roller, millî meselelerdeki hassasiyet ve gayreti ve halkın gönlünde edindiği yer dolayısıyla Mehmet Akif romanların, şiirlerin, dizilerin ve filmlerin konusu olmuştur (Okay ve Düzdağ, 2003, s. 439). Turna'ya (2021, s. 99) göre hem yaşadığı dönemin hem de kendinden sonraki dönemin sanatçılarından, edebiyatta tuttuğu yol, maksadı ve söyleyiş biçimleri gibi belli özellikler itibarıyla ayrılan Mehmet Akif, bu sebeple araştırmacıların ilgi odağı olagelmıştır.

Millî edebiyat duyarlılığına sahip, gerçekçi edebiyatın temsilcisi olmasının yanında idealist bir tavrın da takipçisi olan (Şimşek, 2015, s. 105), edebiyat tarihimizde büyük bir maharetle meydana getirdiği şiirleri, nesirleri ve düşünceleriyle önemli bir yer edinen Mehmet Akif, aynı zamanda dili ve üslubu bakımından da dikkat çekmeyi başarmış bir nesir ve şiir üstadıdır. Servet-i Fünun edebiyatının oluşturduğu yapay ve çetrefilli bir dilden yeni edebiyatın gerçek ve yaşayan Türkçesine geçiş aşamasında önemli bir yeri bulunan Mehmet Akif, eserleriyle en doğal ve en sade Türkçenin özgün ve seçkin örneklerine imza atmıştır (Uluçay, 2014, s. 33). Mehmet Akif'in, hem Servet-i Fünun hem de Fecr-i Âtî edebiyat topluluklarının ağır ve ağıdalı dillerine itibar etmediği gibi tasfiyecilerin bütün yabancı sözcüklerin dilden atılması biçimindeki tutumlarına da iltifat etmediğine dikkat çeken Özkan'a (2020, s. 96) göre o, bu dil ve edebiyat münakaşalarının dışında ve üstünde kalarak, milletin bütününe mal olmuş sade Türkçeyle eserler ortaya koymanın gayreti içinde olmuş, evde, sokakta, mahallede konuşulan canlı Türkçeyi bütün kıvraklığıyla şiirimize sokmaya çalışmıştır. Koç'a (2015, s. 382) göre şairin duyarlılığının yansımalarına imkân tanıyan bu dil tercihinin tekdüze bir dilden ziyade günlük hayatın söz varlığının zenginliğini de beraberinde getiren bir dil olduğu görülmektedir. Mehmet Akif, sağlam bir dilin hâkim olduğu şiirlerinde günlük hayatın içerisinde yer alan söz varlığına müracaat ederken aynı zamanda değişik sosyal çevrelerin dil kullanımlarını da şiirine taşımıştır. Bu tercih de onun şiirine doğal ve rahat bir söyleyiş getirmiştir.

Akif'in en önemli eseri Safahat, şairin 1908'e kadar Sebilürreşad ismini taşıyan ve sonradan adı Sırat-ı Müstakim olan dergideki şiirlerini içeren yedi bölümlük kitaptır (Kop, 2017:, s. 367). *Safahalar, devreler, dönemler* manasına gelen kelime önce Sırat-ı Müstakim dergisinde Mehmet Akif'in köşesine genel başlık olan *Safahat-ı Hayattan* terkinde kullanılmış, daha sonra bir kitap çıkarma fikri doğunca kitaba *Safahat* adı verilmiştir (Kumsar, 2010, s. 43). Eserde eleştirel bir bakış açısıyla ağırlıklı olarak betimlemelere başvurulmakta, ortaya konan problemlerin çözümüne dair tavsiyeler toplumun diliyle yani çoğunlukla sözlü dile ait söz dizimiyle ortaya konulmaktadır. Safahat bu özelliğiyle Türk dilinin de önemli belgelerinden biri olma özelliğini kazanmıştır (Şeyda, 2011, s. 5). Çiftçi (2010, s. 8), Safahat'ı ortaya çıkaran belli başlı unsurları şairin kendi yaşamı, yaşamı boyunca gözlemledikleri, yaşadıkları ve hayatı boyunca almış olduğu eğitim sonucunda kazandıkları şeklinde sıralamaktadır.

Safahat'ın eserle aynı adı taşıyan ve 44 şiirden oluşan ilk bölümündeki şiirlerde şair, toplumcu bir bakış açısıyla toplumun tabakalarından manzaralar sunmuştur (Şeyda, 2017, s. 722). *Süleymaniye Kürsüsünde* adlı ikinci bölüm ise vaaz şeklinde tek şiirden oluşmuş bir kitaptır. Sekiz ayet-i kerime ile bir hadis-i şerifin açıklandığı şiirlerle *Pek Hazin Bir Mevlid Gecesi* başlıklı bir şiirden oluşan üçüncü bölüm *Hakkın Sesleri*

ismini taşımaktadır (Kantar, 1997, s. 15). Safahat'ın, ismi ve mahiyeti yönünden ikinci kitabıyla benzer özellikler gösteren dördüncü kitabı *Fatih Kürsüsünde* de tek ve uzun bir manzumedan oluşmaktadır. Hakkın Sesleri ile paralel özellikteki beşinci kitap *Hatıralar*'daki on manzumenin dördü ayet, ikisi ise hadis meallerinin serbest yorumu şeklindedir (Okay, 2008, s. 443). Altıncı kitap olan *Asım*, 2292 dizelik tek bir manzumedan oluşmaktadır. Memleketin ahlaki ve sosyal sorunları hakkındaki bu manzumenin hemen hemen tamamına yakını, tenkitçi ve muhafazakâr Köse İmam ile hoşgörülü ve yenilikçi Hocaşâde, heyecanlı ve hakperest bir genç olan Asım arasında geçen konuşmalardır. Bu diyalogun bir parçası da şairin *Çanak kale Şehitlerine* adıyla bilinen ünlü şiiridir. Mehmet Akif'in Kahire'de eski harflerle bastırıldığı, bir bölümü daha önce yazılmış 41 şiirinden oluşan son kitabı *Gölgeler*'deki şiirlerden bazıları, gerçeğe dönüşmeyen bir idealin verdiği üzüntüyle vatandan irak ve işgale uğramış bir İslam memleketinde yalnızlık ruh hâlinin doğurduğu kırıngınlıktan kaynaklı tevekkülün ve teslimiyetin mistik duygularıyla kaleme alınmıştır (Okay ve Düzdağ, 2003, s. 437).

Türk edebiyatının en önemli eserlerinden biri olan Safahat, doğal olarak araştırmacıların da ilgisini çekmiş, üzerine çeşitli zamanlarda birçok araştırma yapılmıştır. Alanyazında Safahat'ın eğitim olgusu (Demirtaş ve Nacar, 2018; Fırat, 2015; Kop, 2017; Uslu, 2015), değerler eğitimi (Emer, 2014; Köç, Demirkaya ve Ünal, 2020; Moğul, 2012; Yılmaz, 2017), dil bilgisi unsurları (Açıkgöz, 2019; Söylemez, 2021; Şeyda, 2011; Tezer, 1999), karakterler (Demir, 1987; Eker, 2013; Şengül, 2018; Tağızade Karaca, 2011) gibi farklı açılardan ele alındığı araştırmalar mevcutken eserin söz varlığı unsurları bakımından incelendiği herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Söz varlığı unsurlarından yer adlarının Safahat kitabındaki kullanım sıklığını ortaya çıkarmayı amaçlayan bu araştırmada "Mehmet Akif Ersoy'un Safahat adlı eserinin yer adları bakımından görünümü nasıldır?" problem cümlesinden hareketle aşağıdaki araştırma sorularına cevap aranmıştır:

1. Safahat'ta geçen yer adlarının eserin bölümlerine göre dağılımı nasıldır?
2. Safahat'ta geçen yer adlarının kategorilere göre dağılımı nasıldır?
3. Safahat'ta geçen yer adları hangileridir?

Yöntem

Araştırmanın bu bölümünde araştırma modeline, inceleme nesnesine, verilerin toplanması ve analiz aşamalarına yer verilmiştir.

Model

Mehmet Akif Ersoy'un *Safahat* kitabındaki yer adlarını tespit etmeyi amaçlayan bu araştırma doküman incelemesi yöntemiyle gerçekleştirilmiştir. Çeşitli materyallerin araştırma konusu veriyi içermesi sebebiyle çözümlenmesi işlemi olan doküman incelemesinde araştırmacı, hangi tür verinin inceleneceğine araştırma konusu doğrultusunda karar verir. Doküman incelemesinde geçmişteki olguların yer aldığı yazılar, resimler, ses kayıtları ve raporlar gibi arşiv belgeleri dikkate alındığı gibi araştırma esnasında ortaya çıkmış veya oluşturulmuş tutanak, rapor, resim gibi belgeler de işleme tabi tutulur (Gürbüz ve Şahin, 2018, s. 187).

İnceleme Nesnesi

Araştırmanın inceleme nesnesi Morpa Kültür Yayınları tarafından 1997 senesinde baskısı yapılan Mehmet Akif Ersoy'un *Safahat* adlı eseridir. Benzer çalışmalarla kıyaslandığında bu eserin kapsam bakımından zengin olduğu düşünüldüğünden araştırmada kullanılması uygun görülmüştür. Safahat, Süleymaniye Kürsüsünde, Hakkın Sesleri, Fatih Kürsüsünde, Hatıralar, Asım ve Gölgeler şeklinde yedi bölümden oluşan eserin tamamı araştırmada incelemeye alınmıştır.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırma verileri 2022 yılı Ocak ayı içinde toplanmıştır. İnceleme nesnesi olarak kullanılan kitap, araştırmacı tarafından iki kez okunup değerlendirilmiş, okuma esnasında fişlemeler gerçekleştirilmiştir. Şiirlerin, yer adlarını tespit etmek amacıyla okunması işleminin ardından veriler bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Kitabın her bir bölümünde geçen yer adları, bu bölümler için oluşturulan tablolara eklenmiş, daha sonra ulaşılan verilerin analiz edilmesi basamağına geçilmiştir. Bu aşamada içerik analizi tekniği kullanılmıştır. Yer adlarının kategorilere ayrılmasında öncelikle TDK İmla Kılavuzu'nda (2018, s. 14-15) yer adlarının yazımıyla ilgili verilen bilgiler dikkate alınmıştır. Kılavuz'un *Büyük Harflerin Kullanıldığı Yerler* bölümünün 8. maddesindeki "*Devlet adları büyük harfle başlar.*", 13. maddesindeki "*Yer adları (kita, bölge,*

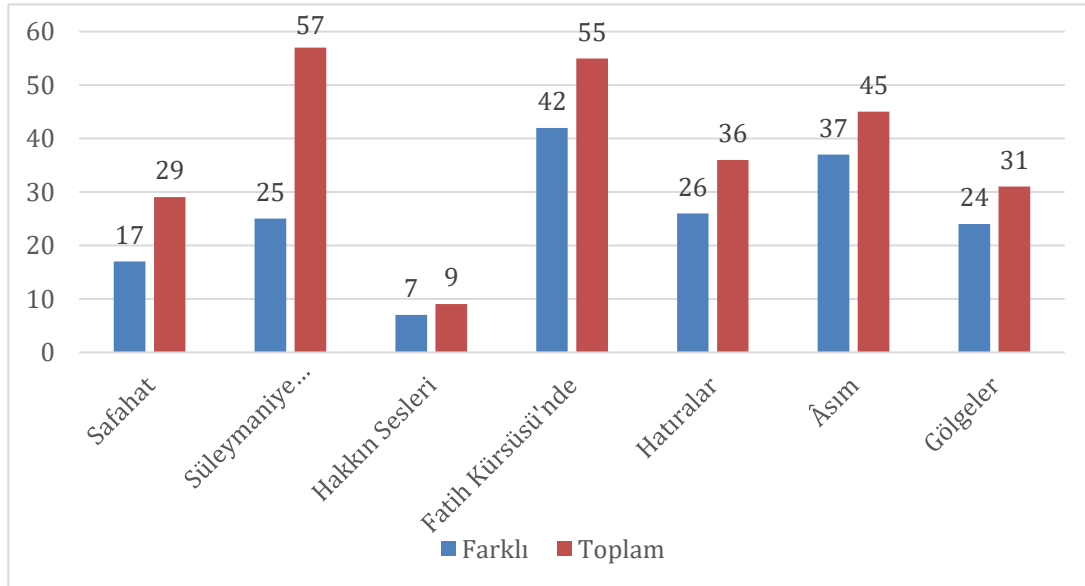
il, ilçe, köy, semt vb.) büyük harfle başlar.” ve 14. maddesindeki “Yer adlarında ilk isimden sonra gelen ve deniz, nehir, göl, dağ, boğaz vb. tür bildiren ikinci isimler büyük harfle başlar.” şeklindeki yargılar dikkate alınarak eserdeki yer adlarının “bölge adları”, “kıta adları”, “devlet adları”, “şehir adları”, “ilçe, semt, köy vb. adları” ve “deniz, dağ, nehir vb. coğrafi adlar” olmak üzere altı kategori altında toplanmasına karar verilmiş, belirlenen bu kategorilerin uygun olup olmadığı konusunda bir alan uzmanının (Türkçe eğitimi alanında çalışan bir doktor öğretim üyesi) daha görüşüne başvurulmuştur. Kategorilerin netleştirilmesinin ardından şiirlerdeki 121 farklı yer adının araştırmacı tarafından kategorilere yerleştirilmesi işlemi gerçekleştirilmiştir. Bir sonraki aşamada eserde geçen yer adlarının başka bir alan uzmanı (Türkçe eğitimi alanında çalışan bir doktor öğretim üyesi) tarafından kategorilere yerleştirilmesi işlemi gerçekleştirilmiş ve aradaki uyuma bakılmıştır. Miles ve Huberman, [Güvenirlilik = (Görüş Birliği/ (Görüş Birliği + Görüş Ayrılığı) X 100] formülü kullanılarak yapılacak işlem neticesinde sonucun %90’a yakın veya bunun üzerinde olduğunda kabul edilebilir olduğunu tavsiye ettiklerinden (Büyüköztürk, Kılıç-Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2020, s. 262) ve yapılan hesaplama işlemi neticesinde kodlayıcılar arası uyumun %93 olmasından dolayı ulaşılan sonuçların güvenilir olduğu düşünülmektedir. Çalışmada eserde geçen cami, piramit, saray, köprü gibi yapı adları ile yer adı çağrışımı yapabilen millet adları, yer adları içerisine dâhil edilmeyip araştırma kapsamında değerlendirilmemiştir. Yıldırım ve Şimşek’e (2011, s. 262) göre nitel bir araştırmanın güvenirliliği için araştırmacının, çeşitli belgelerden hareketle ulaştığı verileri herhangi bir yorum katmadan okura sunması gerekir. Bu sebeple içinde yer adı geçen çeşitli dizelerin kitabın hangi sayfasında geçtiği de belirtilerek doğrudan aktarılması yoluna gidilmiştir. Ayrıca çalışmanın sonundaki *Ek* bölümünde içinde yer adı geçen dizelerin orijinal yazılışlarına örnekler verilmiştir. Araştırmada ulaşılan sonuçlar tablo veya grafikler aracılığıyla Bulgular bölümünde araştırma sorularına uygun şekilde sunulmuştur.

Bulgular

Bu bölümde çalışmada ulaşılan bulgular, araştırma soruları doğrultusunda aktarılmıştır.

Birinci Araştırma Sorusuna Yönelik Bulgular

Araştırmanın “Safahat’ta geçen yer adlarının eserin bölümlerine göre dağılımı nasıldır?” şeklindeki birinci sorusuna yönelik bulgulara Görsel 1’de yer verilmiştir.

Görsel 1. Safahat’ta geçen yer adlarının eserin bölümlerine göre dağılımı

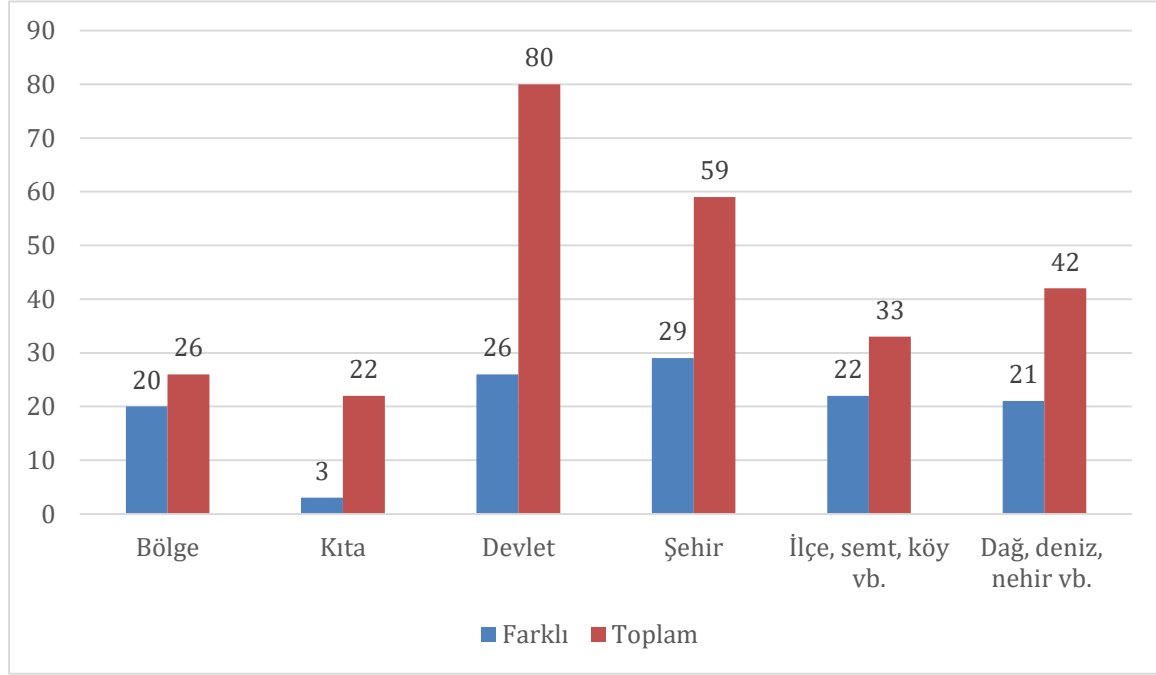
Görsel 1’de görüldüğü üzere *Safahat* kitabında farklı yer adı sayısının en fazla olduğu bölümler *Fatih Kürsüsü'nde* (f=42) ve *Âsım* (f=37) olarak ortaya çıkmıştır. Bu bölümleri 26 yer adının geçtiği *Hatıralar*, 25 yer adının geçtiği *Süleymaniye Kürsüsü'nde* ve 24 yer adının geçtiği *Gölgeleler* takip etmiştir. Farklı yer adı sayısının en az olduğu kitap bölümleri ise *Safahat* (f=17) ve *Hakkın Sesleri* (f=7) olarak belirlenmiştir. Toplam yer adı sayısında ise ilk iki sırayı *Süleymaniye Kürsüsü'nde* (f=57) ile *Fatih Kürsüsü'nde* (f=55) bölümleri alırken bunları *Âsım* (f=45), *Hatıralar* (f=36), *Gölgeleler* (f=31) ve *Safahat* (f=29) bölümleri

izlemiştir. Toplam yer adı sayısının en az olduğu bölüm ise farklı yer adı sayısında olduğu gibi *Hakkın Sesleri* (f=9) olmuştur.

İkinci Araştırma Sorusuna Yönelik Bulgular

Araştırmanın "Safahat'ta geçen yer adlarının kategorilere göre dağılımı nasıldır?" şeklindeki ikinci sorusuna yönelik bulgulara Görsel 2'de yer verilmiştir.

Görsel 2. Safahat'ta geçen yer adlarının kategorilere göre dağılımı

Görsel 2'ye göre Safahat'ta 20 farklı, toplam 26 *bölge* adı; 3 farklı, toplam 22 *kıta* adı; 26 farklı, toplam 80 *devlet* adı; 29 farklı toplam 59 *şehir* adı; 22 farklı toplam 33 *ilçe, semt, köy vb.* adı; 21 farklı toplam 42 *dağ, deniz, nehir vb.* adı geçmektedir. Buna göre farklı yer adı sayısında şehir adları (f=29) ilk sırayı, devlet adları (f=26) ikinci sırayı almış, toplam yer adı sayısında ise devlet adları (f=80) ilk sırada yer alırken şehir adları (f=59) ikinci sırada yer almıştır. Hem farklı (f=3) hem de toplam (f=22) yer adı sayısında son sırada yer alan kategori kıta adları olmuştur. Bütün kategoriler dikkate alındığında Safahat'ta 121 farklı yer adının 262 kez tekrar edildiği sonucuna ulaşılmıştır.

Üçüncü Araştırma Sorusuna Yönelik Bulgular

Araştırmanın "Safahat'ta geçen yer adları hangileridir?" şeklindeki üçüncü sorusuna yönelik bulgulara Görsel 3'te yer verilmiştir.

Kategoriler	Yer Adları ve Frekans Değerleri
Bölge adları	Endülüs, Eski Dünya, Haremeyn, Kırım, Lazistan, Maçın, Mağrip, Mançurya, Necid, Rumeli, Sibiry, Sind, Turan, Türkistan, Yeni Dünya (f=1), Balkan, Hicaz, Kafkas, Tihame (f=2), Sina Yarımadası (f=3)
Kıta adları	Afrika (f=2), Asya (f=4), Avrupa (f=16)
Devlet adları	Afganistan, Almanya, Arabistan, Avustralya, Belçika, Hıyve, Irak, İspanya, Japonya, Kanada, Karadağ (f=1), Fas, İngiltere, Serendib (Sri Lanka), Sudan (f=2), Arnavutluk, Cezayir, Kosova, Tunus, Yemen (f=3), Mısır (f=5), Çin (f=7), Hindistan, Rusya (f=8), İran, Osmanlı (f=9)
Şehir adları	Bartın, Boston, Brüksel, Erzurum, Gazne, Gümülcine, İpek, Konya, Lahor, Manchester, Paris, Prizren, Selanik, Serez, Taşkent, Varna, Yakova (f=1), Çanakkale, İzmir, Trabzon (f=2), Haydarabad, Medine, Meşhed, Semerkant, Şam (f=3), Berlin, Edirne (f=4), Buhara (5), İstanbul (f=8)

İlçe, semt, köy vb. adları	Amasra, Beşiktaş, Eyüp, Florya, Kâğıthane, Kartal, Kızanlık, Kurna, Kuzguncuk, Maltepe, Pendik, Samatya, Sarayıcı, Şile, Tatavla, Yakacık (f=1), Çamlıbel, Sedan (f=2) Heybeliada, Üsküdar, Vefa (f=3), Fatih (f=4),
Dağ, deniz, nehir vb. coğrafi adlar	Arda, Batha Vadisi, Dicle Nehri, Fırat, Göksu, Haliç, Hira Dağı, Karadeniz, Kızılırmak, Meriç, Tur Dağı, Tunca, Umman Denizi, Vardar (f=1), Cava, Cudi Dağı (f=2), Kızıldeniz, Süveyş Kanalı (f=3), Akdeniz (f=4), Marmara Denizi (f=6), Nil Nehri (f=8)

Tablo 1. Safahat'ta geçen yer adları

Tablo 1'de görüldüğü gibi Safahat'ta 20 farklı bölge adı 26 defa tekrarlanmış, Sina Yarımadası bu kategoride en sık tekrar eden (f=3) yer adı olmuştur. Balkan, Hicaz, Kafkas, Tihame bölgeleri de eserde ikişer defa geçmiş, 15 farklı bölgeye (Endülüs, Eski Dünya, Haremeyn, Kırım, Lazistan, Maçin, Mağrip, Mançurya, Necid, Rumeli, Sibiryaya, Sind, Turan, Türkistan, Yeni Dünya) ise kitaptaki şiirlerde birer kez yer ayrılmıştır. Bu kategori altındaki yer adlarının geçtiği dizelerden bazılarını aşağıda yer verilmiştir:

"Endülüs tacı elinden alındı bahtı kara." (Ersoy, 1997, s. 185)

"Bin üç yüz otuz beş senedir arz-ı Hicaz'ın." (Ersoy, 1997, s. 211)

"Balkan'daki yangın daha kül bağlamamışken." (Ersoy, 1997, s. 292)

"Alev saçakları salmış... Yerinde yok Rumeli!" (Ersoy, 1997, s. 329)

"Yalnayak Kafkas'ı tutmak, baş açık Sina'yı." (Ersoy, 1997, s. 413)

"Eski Dünya, Yeni Dünya, bütün akvâm-ı beşer." (Ersoy, 1997, s. 414)

"Üç ay Tihame deyip çiğnedim beyâbânı." (Ersoy, 1997, s. 341)

Üç farklı kıta adının 22 defa tekrarlandığı Safahat'ta en çok kullanılan kıta adı Avrupa Kıtası (f=16) olmuştur. Eserde Asya Kıtası 4, Afrika Kıtası ise 2 yerde geçmektedir. Bu kategori altındaki yer adlarının geçtiği dizelerden bazılarını aşağıda yer verilmiştir:

"Köprüler asma imiş Avrupa âfâkında." (Ersoy, 1997, s. 159)

"Varsa imkânı yarın avdet edin Avrupa'ya!" (Ersoy, 1997, s. 433)

"Sapa düşmekte sizin şıklara, zannım, Asya!" (Ersoy, 1997, s. 181)

"Al işte, bir günü matemsiz olmayan Asya!" (Ersoy, 1997, s. 321)

"Ey Afrika temmuzunu efsane bilenler!" (Ersoy, 1997, s. 483)

"Lakin zavallı Afrika'da yüz elli bin kadının tütüyor bugün bacası." (Ersoy, 1997, s. 320)

26 farklı devlet adının 80 kez tekrarlandığı Safahat'ta en çok geçen devletler İran (f=9), Osmanlı (f=9), Hindistan (f=8), Rusya (f=8), Çin (f=7) ve Mısır (f=5) şeklinde ortaya çıkmıştır. Arnavutluk, Cezayir, Kosova, Tunus, Yemen eserde üçer defa, Fas, İngiltere, Serendib (Sri Lanka), Sudan da ikişer defa yer almıştır. Kitapta bir kez geçen devlet sayısı 11 olarak (Afganistan, Almanya, Arabistan, Avustralya, Belçika, Hıyve, Irak, İspanya, Japonya, Kanada, Karadağ) tespit edilmiştir. Bu kategori altındaki yer adlarının geçtiği dizelerden bazılarını aşağıda yer verilmiştir:

"Evet, İran'ı kabristana döndürdün, helak ettin." (Ersoy, 1997, s. 88)

"İkinci oğlu da sürgün Yemen'de bir yerde." (Ersoy, 1997, s. 93)

"Pek derin ye'se düşüp Rusya'ya geçtim tekrar." (Ersoy, 1997, s. 165)

"Bunların birçoğu tahsil eder İngiltere'de." (Ersoy, 1997, s. 175)

"İşte Fas, işte Tunus, işte Cezayir gitti." (Ersoy, 1997, s. 182)

"Konunca ortaya çıkmış bugünkü Almanya." (Ersoy, 1997, s. 270)

"Yıkıldı hepsi... Ben aştım diyar-ı Sudan'ı." (Ersoy, 1997, s. 341)

"Hind'i baştan başa gezmekti muradım." (Ersoy, 1997, s. 174)

"Âl-i Osman'dan edilmezdi bu korkaklık ümid." (Ersoy, 1997, s. 404)

"Ostralya'yla beraber bakıyorsun: Kanada." (Ersoy, 1997, s. 414)

"Uzandı ansızın İspanya'nın eteklerine." (Ersoy, 1997, s. 261)

Şehir adları kategorisinde 29 farklı şehir adının 59 kez tekrarlandığı Safahat'ta en çok geçen şehir adı İstanbul (f=8) olarak belirlenmiştir. Eserde Buhara beş, Berlin ve Edirne dört, Haydarabad, Medine, Meşhed, Semerkant ve Şam üç, Çanakkale, İzmir ve Trabzon da ikişer kez tekrarlanmıştır. 17 şehir adı (Bartın, Boston, Brüksel, Erzurum, Gazne, Gümölcine, İpek, Konya, Lahor, Manchester, Paris, Prizren, Selânik, Serez, Taşkent, Varna, Yakova) ise eserde birer kez yer almıştır. Bu kategori altındaki yer adlarının geçtiği dizelerden bazılarını aşağıda yer verilmiştir:

"Bizim mahalle de İstanbul'un kenarı demek." (Ersoy, 1997, s. 34)

"Söyle Meşhed, öpeyim secde edip toprağına." (Ersoy, 1997, s. 205)

"Gece gündüz yürüdüm bulmak için Taşkend'i." (Ersoy, 1997, s. 170)

"O Buhara! O mübarek, o muazzam toprak." (Ersoy, 1997, s. 171)

"Edirne... İşte o, İslam'ın âhenin sûru." (Ersoy, 1997, s. 281)

"Şimale doğru bütün Pirzen, İpek, Yakova." (Ersoy, 1997, s. 285)

"Selanik'in, Serez'in bak o namdar ovası." (Ersoy, 1997, s. 286)

"Geçende haylice kar yağdı Berlin'in içine." (Ersoy, 1997, s. 315)

"Birinci hamlede bayrak diker Çanakkale'ye." (Ersoy, 1997, s. 331)

"Ya Brüksel'de, ya Berlin'de, ya Mançester'de." (Ersoy, 1997, s. 379)

"Gece kalkar bu adem postası İzmir diyerek." (Ersoy, 1997, s. 392)

"Bizi bir sahile aktardı Trabzon' diyerek." (Ersoy, 1997, s. 402)

"Sedan'da orduyu teslim eden Fransızlar." (Ersoy, 1997, s. 270)

Safahat'ta *ilçe, semt, köy vb.* adları kategorisinde Fatih dört, Heybeliada, Üsküdar ve Vefa üçer kez, Çamlıbel ve Sedan da ikişer kez tekrarlanmış, bu kategori altında bir kez yer verilen yer adı (Amasra, Beşiktaş, Eyüp, Florya, Kâğıthane, Kartal, Kızanlık, Kurna, Kuzguncuk, Maltepe, Pendik, Samatya, Sarayıcı, Şile, Tatavla, Yakacık) sayısı 16 olarak ortaya çıkmıştır. Bu kategori altındaki yer adlarının geçtiği dizelerden bazılarını aşağıda yer verilmiştir:

"Vefa'ya çıksa gerektir bu eğri büğrü sokak." (Ersoy, 1997, s. 237)

"Amasra sahili çok eski bir müessesedir." (Ersoy, 1997, s. 229)

"Sorma, Kartal'da idim ben de bu çarşamba günü." (Ersoy, 1997, s. 364)

"Üsküdar'dan geliyorduk ikimiz: Asım, ben." (Ersoy, 1997, s. 417)

"Günün birinde Beşiktaş taraflarında bir iş." (Ersoy, 1997, s. 477)

"Ey Maltepe'den Pendik'i bir hamle sayanlar!" (Ersoy, 1997, s. 483)

"Fark olunmazdı Kızanlık'taki güllüklerden." (Ersoy, 1997, s. 347)

"Bu tenezzüh, cici bey, doğruca Kağıthane'ye mi?" (Ersoy, 1997, s. 391)

"Ne var gidip Yakacık'larda dem-güzâr olacak?" (Ersoy, 1997, s. 91)

Dağ, deniz, nehir vb. coğrafi adlar kategorisinde en sık tekrarlanan yer adı Nil Nehri (f=8) olurken bunu Marmara Denizi (f=6), Akdeniz (f=4), Kızıldeniz (f=3), Süveyş Kanalı (f=3), Cava (f=2) ve Cudi Dağı (f=2) takip etmiştir. Arda, Batha Vadisi, Dicle Nehri, Fırat, Göksu, Haliç, Hıra Dağı, Karadeniz, Kızılırmak, Meriç, Tur Dağı, Tunca, Umman Denizi ve Vardar ise bu kategoride birer kez geçen yer adları olarak tespit edilmiştir. Bu kategori altındaki yer adlarının geçtiği dizelerden bazılarını aşağıda yer verilmiştir:

"O, Nil'i koynuna çekmiş, yeşillenen vadi." (Ersoy, 1997, s. 305)

"Kenar-ı Dicle'de bir kurt aşırta bir koyunu." (Ersoy, 1997, s. 103)

"Meriç'le Tunca'nın üstünde gördüğüm kümeler." (Ersoy, 1997, s. 282)

"Hele bir kerre çıkın Marmara'dan Akdeniz'e." (Ersoy, 1997, s. 391)

"Hirâ'lar, Tur-u Sînâ'lar bu âfâkın mı şehkârı?" (Ersoy, 1997, s. 441)

"Nedir mi? Kükremesinden bellidir: Arda..." (Ersoy, 1997, s. 282)

"Göksu'daymış gibi fiş fiş yüzedursun miskin." (Ersoy, 1997, s. 392)

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Sanat eserinin onu meydana getiren sanatçıyı yansıtmaya gibi bir özelliği vardır. Bundan dolayı bir esere, sanatçının duruşunun, düşünce alt yapısının, hayata bakış açısının bir yansıması olarak bakılabilir. Edebî bir söylem olarak Safahat da Mehmet Akif'in duygu ve fikir dünyasının bir yansıması olarak kabul edilebilir (Şeyda, 2017, s. 722). Bu araştırmada Mehmet Akif Ersoy'un Safahat isimli eserindeki özel isim kategorilerinden biri olan yer adlarının tespit edilmesi amaçlanmış, ulaşılan sonuçlar bu bölümde özetlenerek tartışılmıştır.

Safahat'ta 121 farklı yer adı toplamda 262 kez tekrarlanırken Süleymaniye Kürsüsünde (f=57) ve Fatih Kürsüsünde (f=55) bölümleri yer adlarının en sık tekrar ettiği bölümler (%42,74) olarak öne çıkmıştır. Tek ve uzun bir metin niteliğindeki Süleymaniye Kürsüsünde 1912'de Sırât-ı Müstakîm'de dokuz sayı tefrika edilmiş, ardından aynı sene kitap olarak da yayımlanmıştır. Birinci şahıs ağzından bir hikâye olan eserin girişinde şairin Galata Köprüsü'nden Yeni Cami'ye doğru gittiği görülmektedir. Şiirde önce Yeni Cami, ardından Süleymaniye Camii son derece sanatlı bir biçimde tasvir edilir. Şiirde Süleymaniye Camiinin kürsüsünde ihtiyar bir vaiz konuşmaktadır. Hikâyenin sonraki kısmı, aslen Özbekistanlı olan bu vaizin gezdiği Türk-İslam dünyasında gördüklerinin zaman zaman yorumlanarak anlatılmasıdır (Okay, 2008, s. 443). Bu bölümün yer adı sıklığı bakımından ilk sırada gelmesinde Türk-İslam dünyasında gerçekleştirilen bu gezintilerin etkili olduğu düşünülmektedir. Farklı yer adı sıralamasında birinci (f=42), toplam yer adı sıralamasında ikinci (f=55) sırada bulunan, adı ve mahiyeti bakımından Süleymaniye Kürsüsünde kitabına benzeyen (Okay, 2008, s. 443) dördüncü kitap Fatih Kürsüsünde 1692 mısralık tek şiirden (Biçer, 2013, s. 49) ve *İki Arkadaş Fatih Yolunda* ile *Vaiz Kürsüde* başlıklı iki kısımdan oluşmaktadır. Fatih Kürsüsünde, Balkan bozgunu esnasında kaleme alınmaya başlanmış ve manzum bir vaaz biçiminde düzenlenmiştir. Mehmet Akif bu kitapta genelde dünyanın düzeni, özeldir insanın ve toplumun varlığını sürdürebilmesinin en temel prensiplerinden biri olan çalışma konusu üzerinde durur. Manzum şeklindeki bu vaazda ana düşünce olan çalışma ile beraber pek çok yan düşüncenin bulunduğu, bilhassa da Doğu ve Batı dünyasının eleştirel bir bakış açısıyla değerlendirildiği görülür (Sınar Uğurlu, 2021, s. 69). Dolayısıyla bu değerlendirmelerde yer adlarının geçmesinin mümkün olabileceği, bunun da kitabın bu bölümündeki yer adı sıklığında önemli rol oynadığı tahmin edilmektedir. Eserde yer adlarının en az geçtiği bölüm ise içerdiği şiirler vesilesiyle Akif'in toplumsal sorunlar karşısındaki duyarlılığını bir kez daha gösteren ve onun Müslümanların büyük içtimai şairi şeklinde nitelendirilmesini sağlayan (Gökçek, 2011; akt. Aydın, 2017, s. 101) Hakkın Sesleri (f=9) olmuştur. Kitabın 482 mısra ile bütün bölümler arasında mısra sayısı en az olan bölüm olmasının (Emer, 2014, s. 4) bu sonucun ortaya çıkmasında etkisi olduğu söylenebilir.

Safahat'ta geçen yer adlarının kategorilere göre dağılımına baktığımızda sıklık bakımından devlet (f=80) ve şehir (f=59) adlarının ilk iki sırada geldiği görülmektedir. Bu iki kategorinin tekrar eden yer adı sayısı (f=262) içindeki oranı böylece %53,05 şeklinde gerçekleşmiştir. Kategoriler içerisinde gerek farklı (f=3) gerek toplamda (f=22) en az kullanılan ise kıta adları olmuştur. Bunda dünya üzerindeki kıta sayısının, bölge, devlet, şehir gibi kategorilerle mukayese edildiğinde oldukça az olmasının etkisi olduğu düşünülmektedir. Buna karşın kıta adları içindeki Avrupa Kıtası, eserin tamamı dikkate alındığında şiirlerde en çok geçen (f=16) yer adıdır. Dayanç'a (2012, s. 137) göre Mehmet Akif'i, hem kendi döneminde hem de kendinden sonraki dönemlerde Türk aydınlarının birçoğundan ayıran temel niteliklerinden biri Avrupa'ya bakış açısındaki nesnelligidir. O, Avrupa'nın olumlu taraflarını, bilimini, fennini takdir ederken olumsuz taraflarını, sömürgeci anlayışlarını, ikiyezlülüklerini, ahlaksızlıklarını ciddi bir şekilde tenkit eder. Onun bu nesnellüğünün en önemli sebeplerinden biri, Fransızca'yı iyi derecede bilmesi ve Avrupa'yı bizzat görüp yakından tanınmasıdır. Bundan dolayı Safahat'ta en sık tekrar eden yer adının Avrupa olmasını, şairin Avrupa'ya olan aşinalığının şiirlerine yansıması olarak değerlendirmek mümkündür. Babacan (2021, s. 54)

tarafından yapılan "Avrupa, Safahat'ın birçok yerinde, ilme, sanayiye sahip olması nedeniyle yüceltilmiştir." şeklindeki tespit de, bu kıtanın eserde sık sık tekrarlandığını göstermesi bakımından önemlidir.

Eserde yer adları içerisinde en sık tekrarlanan kategori olan devlet adlarına bakıldığında Mehmet Akif'in Avrupa (Almanya, İspanya, İngiltere, Belçika), Asya (Afganistan, Arabistan, Yemen, İran, Irak, Mısır, Rusya, Serendib, Hindistan, Çin, Japonya, Hıyve), Afrika (Cezayir, Tunus, Sudan, Fas), Amerika (Kanada), Balkanlar (Arnavutluk, Karadağ, Kosova), Avustralya gibi geniş bir haritayı okura sunduğu görülmektedir. Safahat'ta yer verilen 26 farklı devletten en sık tekrar edenlerin İran, Osmanlı, Hindistan, Rusya, Çin ve Mısır olduğu belirlenmiştir. Osmanlı Devleti'nin en buhranlı dönemleri aynı zamanda Mehmet Akif Ersoy'un doğduğu ve yetiştiği yıllara denk gelir. 93 Harbi, Trablusgarp Savaşı, Balkan Savaşı ve Birinci Dünya Savaşı gibi önemli olaylar bu dönemde cereyan etmiştir. Bu savaş yıllarında Mehmet Akif Ersoy'un, bireysel ve toplumsal kimlik oluşumundaki şekillenışı çok önemlidir. Mehmet Akif, bu şekillenme sürecinde dünya devleti Osmanlı kimliğinin Batı karşısındaki tutunma çabalarına tanıklık etmiştir (Alşan, 2015, s. 76). Bu nedenle Osmanlı'nın onun şiirinde sıklıkla işlenmesi gayet tabiidir. 1002 mısradan oluşan Süleymaniye Kürsüsünde kitabında sırasıyla Rusya'yı, Türkistan'ı, Çin'i ve Japonya'yı dolaşan vaiz, Meşrutiyet'in ilanını son gittiği ülke olan Hindistan'da haber alıp İstanbul'a gelir ve sohbetine bu coğrafyalarda edindiği izlenimleri aktararak başlar (Soytürk, 2021, s. 55). Bu izlenimlerin de eserde geçen devlet adlarında etkili olduğu düşünülmektedir.

Safahat'ta ismi en çok geçen ülkelerden Rusya'nın, Panslavizm düşüncesiyle Kafkasya ve Balkanlarda en etkili olduğu senelerde Balkan kökenli bir ailenin çocuğu olarak İstanbul'da dünyaya gelen Mehmet Akif'in, Osmanlı-Rus savaşlarını bizzat yaşadığını ifade eden Çitçi'ye (2010, s. 955) göre onun şiirlerinde Rusya kuzeyin büyük, emperyal, zalim ve muhteris bir devlettir. Mısır ise Mehmet Akif'in yalnızca şiirlerinde değil doğrudan hayatında önemli yeri olan ülkelerden biridir. 1923 Ekim'inde Mısır'a Abbas Halim Paşa'dan gelen davet üzerine giden Akif, ilk iki sene kışları Mısır'da ikamet edip Türkiye'ye döndüyse de 1925'in sonundan itibaren Mısır'da sürekli olarak kalmış, 1933 sonlarında Safahat'ın yedinci ve son kitabı olan Gölgele'i Kahire'de bastırmıştır (Okay ve Düzdağ, 2003, s. 437). Safahat'ta en sık tekrarlanan coğrafi yerlerden Nil Nehri'ni (f=8) de bu bağlamda ele almak doğru olacaktır. Zira Mehmet Akif'in, Mısır hakkında yazdığı şiirlerinden hareketle onun Nil'e hayran olduğu ortaya çıkmış (Ahmed, 2011, s. 399), Canım'ın (2021) ifade ettiği üzere Nil Nehri bütün hüznüyle Akif'in Mısır günlerinin unutulmazları arasındaki yerini almıştır.

Safahat'ta geçen şehir adlarını ele aldığımızda Mehmet Akif'in yine önümüze son derece geniş bir coğrafya sunduğu görülmektedir. Anadolu'dan (Bartın, Erzurum, İzmir, Konya, Çanakkale, Trabzon, Edirne, İstanbul), Avrupa'ya (Brüksel, Manchester, Paris, Berlin); Balkanlar'dan (Gümülcine, İpek, Prizren, Selanik, Serez, Varna, Yakova), Asya'ya (Taşkent, Buhara, Gazne, Haydarabad, Lahor, Meşhed, Semerkant, Şam, Medine) uzanan coğrafyada birçok şehir adı eserde karşımıza çıkarken bunlardan en sık tekrarlanan İstanbul (f=8) olmuştur. Taşranın edebiyatta henüz keşfedilmediği, millî kimlik oluşturma süreci çerçevesinde memleket edebiyatı yapılmadığı Tanzimat sonrası dönemlerde, Osmanlı sanatçısı tarafından büyük ölçüde merkez, yani Osmanlı İmparatorluğu'nun başkenti konumundaki İstanbul mekân olarak ele alınmıştır (Apaydın, 2013, s. 2). Osmanlı devlet yönetiminin burada bulunması, başkentin bu şehir olması, aydın kesimin bu şehirde yer alması gibi sebeplerin İstanbul'u doğal olarak ön plana çıkarmasının (Efe, 2020, s. 212) yanında manzum hikâye tekniğini kullanarak yazdığı ve genellikle merhamet temasını işlediği şiirlerinde Akif'in, İstanbul'daki sokakları, yoksul mahalleleri, evleri, aileleri, kimsesiz ve muhtaç insanları, kadınları, çocukları anlatması (Donbay, 2021, s. 28), ama belki de en önemlisi doğduğu, yetiştiği ve tahsil gördüğü şehir olması (Canım, 2021) onun şiirlerinde İstanbul'u önemli bir konuma getirmiştir. Bunun en açık örneği İstanbul'un birçok ilçesi veya semtinin de (Fatih, Heybeliada, Üsküdar, Vefa, Beşiktaş, Eyüp, Florya, Kâğıthane, Kartal, Kuzguncuk, Maltepe, Pendik, Samatya, Şile, Tattavla, Yakacık vb.) Safahat'ta yer almasıdır. Bu yerleşim yerlerinden Safahat'ta en sık geçen ise Fatih'tir (f=4). Kurtoglu'na (2009, s. 321) göre Akif'in hayatında doğduğu semt olması dolayısıyla Fatih önemli bir yere sahiptir. Fatih, Akif'e göre İstanbul'un ruhudur. Hatta denilebilir ki Akif, İstanbul'u Fatih'ten yola çıkarak anlatır. Bu nedenle doğrudan veya dolaylı olarak merkezde hep Fatih vardır.

Safahat'ta İstanbul'dan sonra en çok geçen şehirler Buhara (f=5), Berlin ve Edirne'dir (f=4). Bu şehirlerin de şairin hayatıyla bağlantılı olduğu görülmektedir. Türkistan'daki Zereşan Irmağı'nın aşağı havzasındaki büyük vahada bulunan Buhara, bugün Özbekistan Cumhuriyeti sınırları içerisinde kalmaktadır (Gürel,

2021). Mehmet Akif'in annesi aslen Buharalı olup Tokat'a yerleşmiş bir ailenin kızı Emine Şerife Hanım'dır (Okay ve Düzdağ, 2003, s. 432). Anadolu'ya Türkistan'ın Buhara şehrinden göç eden bir ailenin mensubu olarak kendisinden söz edilen annesi, onun ailevi olarak Türk Dünyası'na bağlanmasındaki önemli hususlardan biridir (Çantay, 1966; akt. Akgün, 2017, s. 2391). Mehmet Akif'in, mahut değerleri ve milleti için yalnızca vatan sınırları içinde değil dışında da mücadele ettiğine dikkat çeken Tüfekçi'ye (2020, s. 4) göre Akif, Birinci Dünya Savaşı öncesinde Almanlarla kurulan ittifaka bağlı şekilde bir görev kapsamında Almanya'ya dört aylık bir ziyaret gerçekleştirmiş, bu ziyarette hem Batılı zihniyete hem de Almanya'ya dair birçok gözlemde bulunmuştur. Babacan'a (2018, s. 179) göre aylarca süren Berlin seyahatinden son derece etkilenen Mehmet Akif, bu duygu ve düşüncelerini dizelere dökmüştür. Dolayısıyla Safahat'ın en uzun şiirlerinden biri Berlin Hatıraları olmuştur. Edirne ise Akif'in memuriyeti dolayısıyla gittiği ve onun üzerinde derin tesirler bırakan şehirlerden biridir. Mehmet Akif yaklaşık 20 ay kaldığı Edirne'de Edirne Milletvekili Şeref Bey, Ahmed Bâdî Efendi ve şair Ömer Seyrî Efendi ile tanışıp dostluklar kurma imkânını yakalamıştır (Canım, 2021).

Sonuç olarak Mehmet Akif, şiirlerinde dile getirdiği meselelerde kıta, ülke, şehir gibi birçok yerden bahseder. Gerek doğup yaşadığı, gerekse gezip gördüğü şehirleri doğrudan şiirine konu edinen Mehmet Akif'in bu bahsedişleri sadece kuru bir bilgi şeklinde değil, bahsettiği şehirlerin içini doldurarak, onlara kültür, medeniyet ve din anlamı yükleyerek olmuştur (Kurtoğlu, 2009, s. 333). Çıkla'ya (2008, s. 175) göre şairin, bu yerleri şiirinde dile getirmesinin en önemli nedenlerinden biri onun personel mitiyle ilgilidir. Personel mit, sanatçı tarafından üzerinde yoğunlaşılacak ve onun sanatının özünü oluşturan duygu, düşünce veya temadır. Akif de duygu, düşünce ve temalarını aktarırken pek çok yer adına vurgu yapmıştır. Üstelik Mehmet Akif'in coğrafyası yalnızca Anadolu'yla sınırlı değildir. Onun coğrafyası Avrupa'nın en uzak köşesinden Asya'nın en ücra köşesine kadar, Rusya'dan, hatta Mançurya'dan Afrika'nın çöllerine dek uzanan devasa bir coğrafyadır (Canım, 2021). Bu çalışmada Mehmet Akif Ersoy'un Safahat eserinde bu geniş coğrafya içerisinde bahsettiği yer adlarının tasnif edilmesi amaçlanmıştır. Ulaşılan sonuçlardan hareketle bundan sonraki çalışmalar için sunulan öneriler şu şekildedir:

Yer adları dışında Safahat'ta geçen diğer özel ad kategorilerinin (kişi, millet, yapı vb.) incelenmesine dayalı yapılacak araştırmalar, eserin özel adlar bakımından görünümünü ortaya çıkarma açısından faydalı olabilir.

Bu çalışmada yer adlarının betimsel bir sunumu gerçekleştirilmiştir. Safahat'ta geçen yer adlarının kökenleri, bu yerlerin şairin hayatındaki yeri gibi farklı türden daha detaylı çalışmalar yapılabilir.

Eserde geçen yerlerin şiirlerde hangi özellikleriyle işlendiklerine dair araştırmalar gerçekleştirilebilir.

Çoğu kez yer adlarıyla bağlantılı şekilde karşımıza çıkan millet adlarının Safahat'taki kullanım sıklığı tespit edilerek yer adlarıyla millet adlarının kıyaslanması yoluna gidilebilir.

Çıkar Çatışması Beyanı

"Safahat'ın Söz Varlığında Yer Adları" başlıklı makalemiz ile ilgili herhangi bir kurum, kuruluş, kişi ile mali çıkar çatışması yoktur ve yazarlar arasında da herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Kaynakça

- Açıkgöz, G. (2019). *Mehmet Akif'in Safahat adlı eserinde isim tamlamalarının incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Kahramanmaraş.
- Ahmed, A. (2011). *Mehmed Akif ve Hafız İbrahim'in şiirlerinde Hz. Ömer Bin Hattab*. Uluslararası Mehmet Akif Ersoy Sempozyumu Bildiriler Kitabı, 12-13 Mart, s. 393-425. Zeytinburnu Belediyesi Kültür Yayınları.
- Akgün, A. (2017). Mehmet Akif Ersoy'un Türk dünyası şairlerindeki tesir alanına bir bakış. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 6(4), 2389-2413.
- Aksan, D. (2003). *Her yönüyle dil- ana çizgileriyle dilbilim*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Alşan, S. (2015). Mehmet Akif Ersoy'un Osmanlı Devleti'nin I. Dünya Savaşı dönemini değerlendirmesi, çözüm önerileri ve Osmanlı Devleti adına Ortadoğu propaganda faaliyetlerinde yer alması. *Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 7, 75-85.
- Altıntaş, A. (2015). *Bir kültür unsuru olarak edebi eserlerdeki özel isimler ve onların çeviri problemleri (F. M. Dostoyevski'nin Suç ve Ceza" romanı üzerine)* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Kafkas Üniversitesi, Kars.

- Apaydın, M. (2013). Osman Cemal Kaygılı'nın eserlerinde İstanbul. *Erdem İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, 64, 1-14.
- Aydın, Y. (2017). Yerküreden maveraya bir çılgılık: Mehmet Akif. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(19), 94-110. <https://doi.org/10.20875/makusobed.324034>
- Babacan, H. (2018). Mehmet Âkif'in Almanya seyahati. *Osmanlı Mirası Araştırmaları Dergisi*, 5(11), 175-181.
- Babacan, M. (2021). Sömürgeci Batı medeniyeti karşısında Mehmet Âkif. *Türk Dili Dergisi*, 831, 50-60.
- Bıçer, S. (2013). *Değerler eğitimi açısından Mehmet Akif Ersoy'a ait Safahat adlı eserin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Uşak Üniversitesi, Uşak.
- Bilgin, M. (2006). *Anlamdan anlatıma Türkçemiz*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Bilgin, E. (2015). *Türkçe Sözlük'te özel ad kaynaklı sözler* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Aydın Üniversitesi, İstanbul.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç-Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2020). *Eğitimde bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Yayınları.
- Canım, R. (2021). Mehmet Âkif Ersoy'un şiir coğrafyası. <https://www.tyb.org.tr/prof-dr-ridvan-canim-mehmet-akif-ersoyun-siir-cografyasi-50999h.htm> (Erişim Tarihi, 7 Mart 2022).
- Çıkla, S. (2008). Mehmet Âkif'in vatan coğrafyası. A. C. Issı ve D. Eşitgin (Ed.). *Prof. Dr. Celal Tarakçı armağanı* içinde (s. 172-185.) Birleşik Kitabevi: Ankara.
- Çiftçi, G. (2010). *Mehmed Âkif Ersoy'un Safahat adlı kitabının halk edebiyatı ve halk bilimi unsurları üzerine bir inceleme* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Çitçi, S. (2010). Mehmet Âkif'in eserlerinde Rusya ve Ruslar. *Turkish Studies*, 5(3), 941-957.
- Dayanç, M. (2012). Safahat'tan hareketle Mehmet Akif'in zamanını ve Batı'yı değerlendirmesi. *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 27, 131-152.
- Demir, N. ve Aslan, S. (2013). Anlambilim. N. Demir ve E. Demir (Ed.), *Türk dili-Yazılı ve sözlü anlatım* içinde (s. 137-148). Ankara: Nobel Yayınları.
- Demir, Y. (1987). Safahat'ta bazı insan tipleri. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(1), 286-299.
- Demirtaş, Z. ve Nacar, D. (2018). Mehmet Akif Ersoy'un Safahat eserinde öğretmen modeli. *Electronic Journal of Education Sciences*, 7(13), 97-109.
- Donbay, A. (2021). Mehmet Âkif Ersoy: Bir şairin "milletin sesi" olarak portresi. *Türk Dili Dergisi*, 831, 24-37.
- Efe, K. (2020). Ömer Seyfettin'in eserlerinde kişi ve yer adları. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, 21, 198-222. <https://doi.org/10.29000/rumelide.839176>
- Eker, M. (2013). *Safahat'ta insan portreleri* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Fatih Üniversitesi, İstanbul.
- Emer, A. M. (2014). *Safahat'ta değerler eğitimi unsurları* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Ankara.
- Eminoğlu, H. (2016). Atasözü ve deyimlerdeki yer adları. *Turkish Studies*, 11(15), 119-172. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.9873>
- Fırat, H. (2015). Safahat ve aile eğitimi. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 37, 169-188.
- Güler, Z. (2013). Mehmed Âkif'in Fatih Kürsüsünde ve Âsım'da hadis atıfları. *FSM İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, 1, 198-210.
- Gündüz Önal ve Şenel, M. (2016). Yer adları (toponimi) açısından Divanü Lûgati't-Türk. *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi*, 32, 64-74. <https://doi.org/10.17498/kdeniz.279673>
- Gürbüz, S. ve Şahin, F. (2019). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Gürel, Z. (2021). Mehmed Âkif Ersoy'un doğum yeri meselesi üzerine. *Türk Yurdu Dergisi*, 412, <https://www.turkyurdu.com.tr/yazar-yazi.php?id=5410> (Erişim Tarihi, 8 Mart 2022).
- Kanar, Y. (1997). *Mehmet Akif Ersoy-Safahat*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Karadoğan, A. (2001). *Anadolu'yu Türkleştirenlerin isimleri- Kitab-ı Cihan-numa'da geçen özel isimler üzerinde bir deneme* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Kırıkkale Üniversitesi, Kırıkkale.
- Koç, O. (2015). Mehmet Âkif'in şiir dili: Safahat'ta metafor ve metonim kullanımları. *Türk Dili Dergisi*, 109(767-768), 382-394.
- Kop, Y. (2017). Safahat'a göre Mehmet Akif'in eğitim anlayışı. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(41), 363-377.
- Korkmaz, Z. (2009). *Türkiye Türkçesi grameri-şekil bilgisi*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

- Köç, A., Demirkaya, H. ve Ünal, O. (2020). Sosyal bilgiler eğitiminde değerler eğitimi açısından Mehmet Akif ve Safahat. *Uluslararası Sosyal ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(13), 98-118. <https://doi.org/10.20860/ijoses.714917>
- Kumsar, İ. A. (2010). *Safahat'ta özlü sözler* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Kurtoğlu, M. (2009). Safahat'ın şehirleri. D. M. Doğan (Ed.), *Vefatının 72. yılında Mehmet Âkif Ersoy Bilgi Şöleni-3- Mehmet Âkif Edebî ve Fikrî Akımlar* içinde (s. 317-333). Ankara: TYB Vakfı Mehmet Akif Araştırmaları Merkezi Yayınları.
- Küçük, M. (2014). Mehmet Âkif Ersoy ve Türkçe. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türkoloji Dergisi*, 21(2), 93-112.
- Moğul, S. (2012). *Mehmet Akif Ersoy'un Safahat isimli eserinin Türkçe eğitimi ve değerler eğitimi açısından incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Erciyes Üniversitesi, Kayseri.
- Odabaş, V. (2014). *Ordulu şairlerin şiirlerinde geçen özel adlar ve kullanılış özellikleri* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ordu Üniversitesi, Ordu.
- Okay, O. ve Düздаğ, M. E. (2003). *Mehmet Akif Ersoy*. *TDV İslam Ansiklopedisi*, 28, 432-439.
- Okay, O. (2008). *Safahat*. *TDV İslam Ansiklopedisi*, 35, 442-444.
- Öz, S. (2007). *Evliya Çelebi Seyahatnamesi'ne göre Anadolu'da yer adları*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Kırıkkale Üniversitesi, Kırıkkale.
- Özkan, M. (2020). Türkçenin sadeleşme ekseninde Mehmet Akif ve Türk dili. *Karabük Türkoloji Dergisi*, 2(2), 93-106.
- Pıllancı, H. (1996). *Anadolu'daki Türkçe yer adları* (Yayımlanmamış doktora tezi). Erciyes Üniversitesi, Kayseri.
- Sınar Uğurlu, A. (2021). Fatih Kürsüsünden seslenen Mehmet Âkif. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları*, 35, 67-88. <https://doi.org/10.20427/turkiyat.944129>
- Soytürk, R. (2021). Safahat'ta romana yaklaşan yapı: Mehmet Akif'in Safahat eserinin türsel konumu. *Söylem Filoloji Dergisi*, 6(1), 48-59.
- Söylemez, P. (2021). *Mehmet Âkif Ersoy'un Safahat adlı eserinde +da hâl ekinin işlevsel kullanımı* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Ağrı.
- Şengül, M. B. (2018). Mehmet Akif Ersoy'un Safahat (Birinci Kitap) adlı şiir kitabında çocuklar. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(2), 876-897.
- Şeyda, A. (2011). *Mehmet Akif Ersoy'un Safahat'ında söz dizimi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Şeyda, A. (2017). Çok sesli bir başyapıt: Safahat. *Turkish Studies*, 12(30), 719-734. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.12794>
- Şimşek, T. (2015). Mehmed Âkif'in poetikası. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 53, 105-120. <https://doi.org/10.14222/Turkiyat1327>
- Şişman, R. Ş. (2016). Firdevsü'l-İkbâl ve özel adlar. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(2), 155-174. <https://doi.org/10.18506/anemon.258559>
- Tağızade Karaca, N. (2011). Mehmet Âkif Ersoy'un hayatında ve Safahat'ta kadın. *Diyanet İlmî Dergi*, 47(4), 113-128.
- Tezer, K. (1999). *Mehmet Akif'in Safahat'ında kelime grupları* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- TDK. (2011). *Türkçe sözlük*. Ankara: TDK Yayınları.
- TDK. (2018). *İmla kılavuzu*. Ankara: TDK Yayınları.
- Turna, M. (2021). Safahat İkinci Kitap'ta Osmanlı toplumu. *Edebî Eleştiri Dergisi*, 5(1), 97-110.
- Tüfekçi, E. T. (2020). Sahici ve samimi bir hayatın şairi: Mehmet Akif Ersoy. M. C. Çollak ve E. T. Tüfekçi (Ed.), *Mehmet Akif'in Mısır ve Almanya günleri* içinde (s.4). Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Türk, A. (2018). *Cumhuriyet Dönemi Türk edebiyatında Mehmed Akif'e dair yazılmış eserlerdeki değerlendirmeler* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, İstanbul.
- Uluçay, M. (2014). *Mehmet Akif Ersoy'un eserleri üzerinde dil ve üslup incelemesi* (Yayımlanmamış doktora tezi). İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Uslu, E. M. (2015). *Mehmet Akif Ersoy'un Safahat adlı eserinde eğitim olgusu* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale.
- Yavuz, S. ve Şenel, M. (2013). Yer adları (toponim) terimleri sözlüğü. *Turkish Studies*, 8(8), 2239-2254.

Yeşilyurt, Ş. (2021). Türkçe ve Türk kültürü ders kitaplarındaki özel adların kültürel unsur olarak incelenmesi. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, Ö10, 81-117. <https://doi.org/10.29000/rumelide.1011438>

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yılmaz, R. (2017). *Ortaokul sosyal bilgiler eğitiminde Safahat'ın değerler eğitimi açısından incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi, Konya.

Extended Abstract

Proper names are defined as the names assigned to a person, an entity or a community bearing different characteristics from the similar ones (TDK, 2011) and names that describe a single person, a certain living or non-living being, a thought or a certain place (Aksan, 2003). The usage of proper names has emerged as a result of assigning different meaning compounds to some of the general vocabulary items, which are considered a genre by some groups of speaking a certain language, and reducing the vocabulary items from general use to private use in this way (Şişman, 2016). Proper names, which reflect the individual and cultural identity of the people, are among the important phenomena that tend to change in society as a mirror of the cultures. Proper names are a constant need to express persons, entities, and new objects. For this reason, proper names are of utmost importance (Altıntaş, 2015). One of the categories of a proper noun is place names.

Place names, which have a very rich and solid place in the Turkish language, reflect the cultural identity of the Turkish society, as well as the individual and cultural identity of the author who created the literary work. These names, which reflect the author's worldview, tastes and character, are also closely linked to the author's messages and themes. In addition, these names offer important clues about the language, culture, social structure and lifestyle of the society where the author lives and the nation they are a member of. (Efe, 2020). For this reason, it is useful to consider literary works from this standpoint. In this study, which aims to reveal how frequently place names, one of the vocabulary items, are used in Safahat work, answers were sought to the following research questions based on the problem statement "What is the structure of Mehmet Akif Ersoy's Safahat in terms of place names?"

1. What is the distribution of the place names in Safahat according to the chapters of the book?
2. What is the distribution of place names in Safahat according to categories?
3. What are the place names in Safahat?

This study, which aims to determine the place names in Mehmet Akif Ersoy's Safahat book, was carried out with the document analysis method, a qualitative research design. The study investigates Mehmet Akif Ersoy's Safahat book, which was published by Morpa Culture Publications in 1997. This study examines the entire work consisting of seven chapters, namely Stages (Safahat), Süleymaniye Chair, Voices of God, Fatih Chair, Memoirs, Asim, and Shadows. The content analysis technique was employed in the data analysis. The place names in the book were grouped under six categories, including region names, continent names, state names, city names, the district, the neighbourhood, and village names, and geographical names such as sea, mountain, and river.

According to the study findings, 121 different place names were repeated 262 times in total in Safahat, while the chapters of Süleymaniye Chair (f=57) and Fatih Chair (f=55) are striking as the chapters where place names were repeated most frequently (42.74%). In Safahat, 20 different, totally 26 regional names; 3 different, totally 22 continent names; 26 different, totally 80 state names; 29 different, totally 59 city names; 22 different, totally 33 district, neighbourhood, and villages names; 21 different, totally 42 mountain, sea, river names were included. In the distribution of the place names in Safahat according to categories, it was determined that the names of the state (f=80) and city (f=59) took the first two places in terms of frequency. The ratio of these two categories in the number of repeating place names (f=262) was 53.05%. Among the 26 different states mentioned in Safahat, Iran (f=9), Ottoman (f=9), India (f=8), Russia (f=8), China (f=7) and Egypt (f=5) were found to be the most repeated ones. The most frequently repeated cities were Istanbul (f=8), Bukhara (f=5), Berlin (f=4) and Edirne (f=4). Among the categories, continent was mentioned the least in the book, both in terms of different names (f=3) and the total number of names (f=22). On the other hand, the European Continent, one of the continent names, is the most mentioned place name (f=16) in the poems when the whole work is taken into account.

Ek**Yer Adlarının Geçtiği Dizelerin Orijinal Örnekleri**

اوسترا'لياييه برابر باقيورسين : قانادا !

Ostralya'yla beraber bakıyorsun Kanada.

فرق اولونمازدی قیزانلقده کی گوللکلردن !

Fark olunmazdı Kızanlık'taki güllüklerden!

يا بروكسلده ، يا برلينده ، يا مانچسترده !

Ya Brüksel'de, ya Berlin'de, ya Manchester'de!

بر يقيق کوپرو ایچون باحیقادن قالفه کلیر ؟

Bir yıkık köprü için Belçika'dan kalfa gelir.

وارسه امکانی ، یارین عودت ایدک آوروپایه .

Varsa imkânı, yarın avdet edin Avrupa'ya.

— بوتون استانبولک آغزنده کزن اللریگز ،

— صورمه ، قارتالده ايدم بن ده بو چهارشنبه کونی .

Bütün İstanbul'un ağzında gezen elleriniz.

-Sorma, Kartal'da idim ben de bu çarşamba günü.

— قونیه ده ايدم ...
— خبرم يوق ، نه زمان ؟

-Konya'daydım... -Haberim yok, ne zaman?

— هاه بر کره چيقيک مرمره دن آق دگزه !

-Hele bir kerre çıkın Marmara'dan Akdeniz'e!

شيله ، بارطين ، قيزيل ايرماق . کوزلم ، بحرسياء !

Şile, Bartın, Kızılırmak... Güzelim, Bahr-i Siyâh!

— قوزغونجغه کچدم بر کون ،

-Kuzguncuk'a geçtim bir gün.

— قدری بك صاغدی ، طربزونده هنوز والیدی .

Kadri Bey sağdı, Trabzon'da henüz vâliydi.

قارا قولدن ديديلر : « شيمدي ، امام ، ارضرومه ! »

Karakoldan dediler: “Şimdi, İmam, Erzurum’a!

